

MUSIQIY TA’LIMDA MUSTAQIL TA’LIMNI TASHKIL ETISH MASALALARI

Saodat Abduraxmanovna Muratova

Shaxzoda Nurulloyevna Obidjonova

Nizomiy nomidagi O‘zbekiston milliy pedagogika universiteti

Annotatsiya: Mazkur tezisda musiqa ta’limida mustaqil ta’limni tashkil etishning dolzarb masalalari yoritilgan. Mustaqil ta’lim musiqa fanlarini o‘rganishda o‘quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, o‘zini o‘zi boshqarish ko‘nikmalarini shakllantirish va ularning ta’lim jarayonidagi faol ishtirokini ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Muallif mustaqil ta’limni tashkil etishda innovatsion yondashuvlar, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, hamda ta’lim resurslaridan samarali foydalanish usullarini tadqiq etadi. Shu bilan birga, o‘quvchilarning mustaqil bilim olish jarayonida yuzaga keladigan muammolar va ularni hal qilish yo‘llari tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: musiqa ta’limi, mustaqil ta’lim, ijodiy qobiliyatlar, pedagogik texnologiyalar, innovatsion yondashuvlar, ta’lim resurslari, o‘zini o‘zi boshqarish

Kirish

Musiqa ta’limi zamonaviy ta’lim tizimining muhim qismi bo‘lib, o‘quvchilarda nafaqat nazariy bilimlarni shakllantirish, balki ularning ijodiy va amaliy ko‘nikmalarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan. Ta’lim jarayonida o‘quvchilarning mustaqil ravishda bilim olishlarini tashkil etish hozirgi kun pedagogik tadqiqotlarida alohida e’tibor qaratilayotgan masalalardan biridir. Mustaqil ta’limning samarali tashkil etilishi o‘quvchilarda ijodiy tafakkur, tanqidiy fikrlash, o‘zini o‘zi nazorat qilish, va o‘rganilgan bilimlarni mustaqil qo‘llay olish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Musiqa ta’limida esa mustaqil ta’lim o‘quvchilarning ijrochilik ko‘nikmalarini rivojlantirish, musiqa asarlarini mustaqil o‘rganish va tahlil qilish hamda yangi bilim va texnikalarni o‘zlashtirish imkoniyatini beradi.

Mazkur tezisda musiqa ta’limida mustaqil ta’limni tashkil etish masalalari, bu jarayonning o‘ziga xosliklari, samaradorlikka erishish yo‘llari va innovatsion pedagogik usullar muhokama etiladi. Shu bilan birga, mustaqil ta’lim jarayonida o‘qituvchining yo‘naltiruvchi roli va o‘quvchilarning faolligini oshirishda interfaol metodlarning qo‘llanilishi o‘rganiladi.

Oliy ta’limda mustaqil ta’limning ahamiyati:

Oliy ta’limda mustaqil ta’limning ahamiyati beqiyosdir, chunki bu yondashuv talabalarning o‘zlashtirish darajasini oshirish va shaxsiy rivojlanishlarini ta’minlashga xizmat qiladi. Mustaqil ta’limning asosiy tamoyillaridan biri talabalarning o‘z bilimlarini mustaqil izlash, tahlil qilish va amaliyotda qo‘llash ko‘nikmalarini rivojlantirishdir. Bu jarayon, ayniqsa, oliy ta’limda talabalarning tanqidiy fikrlashini va mas’uliyatni o‘z zimmasiga olish qobiliyatini shakllantiradi.

Mustaqil ta’lim talabalarni faollikka undaydi, ularni o‘z qiziqishlari va ehtiyojlariga mos bilimlarni izlashga jalb qiladi. Bunda o‘qituvchilar yo‘naltiruvchi va maslahatchi sifatida qatnashib, o‘quv jarayonida talabalarga o‘z bilimlarini mustahkamlash uchun imkoniyat yaratadilar. Masalan, tadqiqot ishlarini mustaqil olib borish, loyihalarni yaratish yoki o‘quv materiallarini tahlil qilish talabalarning mas’uliyatli va bilimdon mutaxassis bo‘lib yetishishlariga yordam beradi.

Zamonaviy oliy ta’lim tizimida mustaqil ta’limning dolzarbligi, shuningdek, raqamli texnologiyalar va onlayn resurslarning keng qo‘llanilishi bilan bog‘liqdir. Bu texnologiyalar talabalarga ma’lumotlarni tez va samarali qidirish, o‘z-o‘zini baholash va ta’lim resurslariga cheksiz kirish imkonini beradi. Raqamli platformalar va onlayn darslar mustaqil o‘rganish jarayonini

yanada boyitib, talabalarga bilim olish jarayonini moslashuvchan va qiziqarli qilish imkonini yaratadi.

Oliy ta’limda mustaqil ta’limning yana bir muhim jihati shundaki, u talabalarga o‘z kasbiy sohalarida doimiy o‘qib-o‘rganish zarurligini anglatadi va ularni kelajakda o‘z-o‘zini rivojlantiruvchi mutaxassislariga aylantiradi. Natijada, talabalarining o‘zlashtirish darajasi va kasbiy tayyorgarligi oshadi, bu esa mehnat bozorida ularning raqobatbardoshligini ta’minlaydi. Shu sababli, oliy ta’lim muassasalari mustaqil ta’limni rivojlantirishga katta e’tibor qaratib, talabalarga zamonaviy bilim va ko‘nikmalarni mustaqil o‘zlashtirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratmoqdalar.

Adabiyotlar tahlili

Musika ta’limida mustaqil ta’limni tashkil etish bo‘yicha tadqiqotlar ta’lim jarayonida o‘quvchilarning ijodiy va o‘zini o‘zi rivojlantirish ko‘nikmalarini shakllantirishga qaratilgan muhim pedagogik g‘oyalarga asoslanadi. Mustaqil ta’limning nazariy asoslarini o‘rganishda taniqli pedagog olimlarning ta’lim metodikasi, shaxsiy yondashuvlar, va ijodiy tafakkurga oid tadqiqotlari muhim manba bo‘lib xizmat qiladi. Xususan, J.Dewey[1], L.S.Vigotskiy[5], va A.N.Leontev[3] kabi olimlarning o‘quvchi faoliyatini tashkil etishning kognitiv va sotsial jihatlariga oid qarashlari mustaqil ta’limning pedagogik asoslarini shakllantirishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi.

Zamonaviy tadqiqotlar musiqiy ta’limda mustaqil o‘qitishning innovatsion texnologiyalar orqali amalga oshirilishini yoritadi. Tadqiqotlarda musika o‘qitish jarayonida talabalarining mustaqil ish faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiladigan texnologiyalar, jumladan, interfaol dars usullari, multimediya resurslari, va onlayn o‘quv platformalari muhim ahamiyatga ega ekani ta’kidlanadi. D.R.Kollins va P.T.Tompson[2] singari olimlar ta’limda multimediya texnologiyalaridan foydalanish orqali talabalarining mustaqil o‘qish imkoniyatlarini kengaytirish tajribasini o‘rganib, bunday yondashuvning samaradorligini ko‘rsatganlar.

Shuningdek, milliy adabiyotlarda musika ta’limini rivojlantirish va mustaqil ta’limni joriy etish masalalari o‘rganilgan. O‘zbekistonlik tadqiqotchilar musika o‘qituvchilari uchun amaliy metodik qo‘llanmalar ishlab chiqib, o‘quvchilarni musiqiy bilimlarni mustaqil egallashga yo‘naltirishning milliy an‘analar va zamonaviy pedagogik tamoyillar uyg‘unligiga alohida e’tibor qaratishgan. Masalan, N.Usmonova[4] va A.Rasulovlar[6] o‘z tadqiqotlarida musika fanlarida mustaqil ta’limning o‘quvchilarning musiqiy tafakkurini rivojlantirishdagi o‘rni va ta’sirini keng tahlil qilganlar.

Mazkur adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, musika ta’limida mustaqil ta’limni muvaffaqiyatli tashkil etish uchun o‘quvchilarning ijodiy faolligini rag‘batlantiradigan va ta’limiy jarayonni interfaol texnologiyalar yordamida boyitadigan usullarni ishlab chiqish zarur.

Muhokama

Musika ta’limida mustaqil ta’limni tashkil etish masalalari o‘quvchilarning ijodiy va o‘zini o‘zi rivojlantirish qobiliyatlarini shakllantirish bilan bevosita bog‘liq. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, o‘quvchilar mustaqil ta’lim jarayonida musiqiy asarlarni mustaqil o‘rganish, tahlil qilish va ijro etishda muayyan qiyinchiliklarga duch kelishadi, bu esa pedagogik yondashuvlarning samaradorligini ta’minlash uchun yangicha metodlarni talab qiladi. Musika ta’limida innovatsion texnologiyalar va interfaol dars usullari qo‘llanilishi o‘quvchilarni faol ta’lim oluvchilarga aylantirishi mumkin.

Shu bilan birga, ta’limda mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini rivojlantirish uchun o‘qituvchining yo‘naltiruvchi va motivatsiya beruvchi roli muhim ahamiyat kasb etadi. Muhokamalar shuni ko‘rsatadiki, an‘anaviy dars metodlaridan farqli o‘laroq, o‘quvchilarga o‘z qobiliyatlarini mustaqil ravishda sinab ko‘rish imkoniyatini yaratish ta’lim jarayonining interfaol va

ijodiy muhitini shakllantiradi. Bu borada multimediya resurslari, raqamli dasturlar va musiqa bilan bog‘liq onlayn platformalar o‘quvchilarning bilim olish jarayonini boyitib, ularga qulay va interfaol muhit yaratishga yordam beradi.

Biroq mustaqil ta‘lim jarayonini muvaffaqiyatli tashkil etish uchun muayyan pedagogik va metodik ko‘nikmalar zarur. Muhokama davomida ta‘kidlanganidek, o‘quvchilarning mustaqil o‘qishini samarali yo‘lga qo‘yish uchun dars mazmunini tizimli ravishda rejalashtirish, mustaqil vazifalarni aniq va qiziqarli tarzda berish, va o‘quvchilar bilan teskari aloqani doimiy ravishda amalga oshirish lozim. Shuningdek, o‘qituvchilar musiqiy asarlarni o‘rgatishda ijodkorlik va pedagogik mahoratni uyg‘unlashtirishlari, o‘quvchilarning o‘z qobiliyatlarini mustaqil ravishda rivojlantirishga qaratilgan muhit yaratishlari zarurligi tahlil qilindi.

Umuman olganda, musiqa ta‘limida mustaqil ta‘limni tashkil etish zamonaviy ta‘lim jarayonining asosiy talablaridan biri bo‘lib, u o‘quvchilarning faolligi va mustaqil fikrlashini rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu sababli, bu jarayonni takomillashtirish va innovatsion yondashuvlarni joriy etish istiqboldagi muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Xulosa

Musiqa ta‘limida mustaqil ta‘limni tashkil etish bugungi kun talablari va o‘quvchilarning ijodiy rivojlanishini ta‘minlash zaruriyatidan kelib chiqadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatdiki, mustaqil ta‘lim o‘quvchilarning o‘zini o‘zi boshqarish ko‘nikmalarini rivojlantirish, musiqiy tafakkurini chuqurlashtirish, va ijodiy salohiyatini oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Ushbu jarayonda innovatsion texnologiyalar va zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida ta‘limni tashkil etish o‘quvchilarga musiqiy bilimlarni o‘zlashtirishda keng imkoniyatlar yaratadi.

Tezida yoritilgan xulosalar musiqiy ta‘limni yanada samarali qilish uchun dars jarayonlarini interfaol va qiziqarli metodlar bilan boyitish zarurligini ta‘kidlaydi. Shu bilan birga, o‘qituvchilarning yo‘naltiruvchi va motivatsion roli, shuningdek, o‘quvchilarning faolligini rag‘batlantirishda ilg‘or texnologiyalardan foydalanish katta ahamiyatga ega ekanligi aniqlangan. Mustaqil ta‘lim jarayonini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun aniq rejalashtirish, ijodiy yondashuv, va zamonaviy o‘quv resurslarini qo‘llash tavsiya etiladi.

Xulosa qilib aytganda, musiqa ta‘limida mustaqil ta‘limni tashkil etish ta‘lim sifatini oshirishning samarali vositasi bo‘lib, kelajakdagi musiqa o‘qituvchilari va musiqashunoslarning kasbiy va ijodiy o‘rishini ta‘minlash uchun muhim yo‘nalish hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. New York: Macmillan.
2. Collins, D. R., & Thompson, P. T. (2015). *Innovative Approaches to Music Education: Using Technology to Foster Independent Learning*. London: Routledge.
3. Leontev, A. N. (1981). *Problems of the Development of the Mind*. Moscow: Progress Publishers.
4. Usmonova, N. (2020). *Musiqiy ta‘lim metodikasida mustaqil ta‘limning ahamiyati*. Toshkent: Ma‘naviyat.
5. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge: Harvard University Press.
6. Rasulov, A. (2021). *O‘zbekiston musiqa ta‘limida zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash tajribalari*. Samarqand: Samarqand davlat universiteti nashriyoti.